

Развитие на процесите на мисловната дейност - основа за създаване на творческа личност

Даниела Христова

The development of thought processes like basis for growing a creative person

The modern reality and the future belong to active and creative persons. The thought processes are very important for finding the right answers and for someone's creativity. The main purpose of the university education is to manage of the different thought processes and growing well qualified specialist ready for individual and group activities.

Key words: analysis, synthesis, comparison, abstraction, resume definition, thinking, creative person

ВЪВЕДЕНИЕ

Съвременният живот на човека налага той да се формира и развива като творческа личност. Конкурентните условия на работното място са стимул за развитие на мисловните процеси – основа за създаване на творческа личност. Мисловните процеси са многостранни и взаимосвързани, спомагащи решаването на мисловни задачи и творческата дейност на личността. Една от целите на обучението във ВУЗ е развитие и управление на различните мисловни процеси за създаване на качествени специалисти, подготвени за индивидуална и колективна творческа дейност. В тази връзка целта на настоящия доклад е изследване развитието на процесите на мисловната дейност – основа за създаване на творческа личност.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Всеки един жив организъм представлява индивид, включващ се в състава на даден вид.

Единствено обаче човешкият вид се формира и развива като творческа личност. Личността на човека го отличава от останалите видове по редица качества, но най-вече по осъзнатото поведение към околния свят.

Съществуват две типологии /възгледа/ за човешката личност. Едната е психологична /на Юнг/, а другата – астрологична /зодиакална/. И двете типологии са оценъчни /разработени са на основата на наблюдения върху отделни индивиди/.

Според психологичния възглед на Юнг личността на човека може да се разглежда като система от устойчиви психични процеси, състояния, качества, които възникват под въздействие на средата и възпитанието от една страна, а от друга – чрез преобразуване на вродени вътрешни предпоставки на организма.

Според Юнг личностните характеристики на даден тип включват няколко показателя /елемента/:

- екстраверсия - интроверсия,
- мислене - чувство,
- усещане - интуиция.

На базата на тези елементи се обособяват осем типа хора. Независимо от типа на даден индивид /в случая студент/ обучението във ВУЗ трябва да го формира като творческа личност, която да генерира идеи, взема рационални решения и осъществява оптимални действия.

Основа за създаване на творчески личности при обучението във ВУЗ е развитието на мисловните процеси.

Възникване на мисленето.

В хода на трудовата дейност на човека възниква мисленето и въображението. Те съответно развиват волята и паметта му.

Между мисленето и въображението съществуват прилики и различия. И двата процеса по своята същност преобразуват полученото /информация, знания, умения, навици/.

Мисленето е процес на обобщено и опосредствено отражение на околния свят, а въображението е процес на създаване на нови образи въз основа на по-рано възприетите. Резултат от въображението е образът, а от мисленето – мислите, изразени чрез думи /съждения, понятия/.

Източник на мисловната дейност

Изходен материал на мисловната дейност са представите. Те представляват съхранени от паметта образи на обекти/предмети /, явления, процеси. Те се характеризират със следните особености: яркост, устойчивост и пълнота. Представите достигат голяма яркост, когато са свързани с особеностите на таланта на човека, с жизнената му дейност /слуховите представи при музикантите, зрителните представи при художниците и др./.

Процеси на аналитико-синтетичната мисловна дейност

Към процесите на аналитико-синтетичната дейност се отнасят: анализ, синтез, сравнение, абстрахиране и обобщение.

Анализ и синтез.

Анализът представлява мислено разчленяване на изходните мисли и представи на съответните части, а синтезът – по-нататъшното им съединяване в нови съчетания. Тези два процеса са противоположни по съдържание, но са неразривно единство. Накратко казано - "без анализ няма синтез". Доказателство за това са създадените приказни образи на: русалка, кентавър и др. Похватът, който е използван се нарича аглутинация, а при създаването на карикатури, дружески шаржове се използва акцентиране.

Тези похвати обаче не могат да намерят приложение в обучението на студентите в спец. ЕТООС.

Анализът и синтезът като мисловни процеси са възникнали от практически действия и са се развили в няколко етапа:

- първи етап – нагледно-действено мислене,
- втори етап - конкретно-образно мислене,
- трети етап - словесно-логично мислене.

Първият и вторият етап представляват детското мислене, а третият – възрастното мислене, което се осъществява в процеса на обучение.

Различават се два вида аналитико-синтетични операции: първо - мислено да се разчленява /и съединява/ самият обект/предмет/, процес на съставни части и второ - мислено да се отделят едни или други признаци, свойства, качества на съответната част. Тези две операции намират широко приложение при обучението по различните дисциплини на студентите от спец. ЕТООС/при изучаване на: устройство и функции на анатомичните органи на растителни и животински обекти, фазите на редица физиологични процеси и др./.

Всъщност разработването на лекциите и упражненията по съответните дисциплини се основава на анализа и синтеза.

У различните хора склонността за анализ и синтез са различни. В тази връзка съществуват три типа хора: аналитичен, синтетичен и аналитико-синтетичен.

Равновесието между анализа и синтеза е много важно и всеки човек трябва да го възпитава у себе си.

Някои студенти имат проблеми с анализа на обектите, процесите, а повечето се затрудняват със синтеза им.

Чрез диференцирания подход може да се стимулира развитието на анализа или синтеза у студентите.

Сравнение. Анализът и синтезът са в основата на друга мисловна дейност – сравнението. Когато се сравняват обектите, явленията, процесите на първия етап се налага да се извърши анализ, а на втория – синтез. При това е много важно да се спазва правилото – сравняването трябва да се извършва по едни и същи показатели.

Сравнението като мисловен процес също намира приложение в обучението на студентите особено при практическите и лабораторните упражнения, при контролните тестови задачи и при разработване на КЗ, КР, ДР. Студентите изпитват затруднения, ако трябва сами да посочат показателите за сравнение на обектите, процесите. В тази връзка добре би било чрез различни задачи да се провокира самостоятелното определяне на критериите за сравнение.

Абстрахиране, обобщаване, понятие.

Абстрахирането и обобщаването са сложни мисловни процеси. Те са свързани с формиране на понятията.

Първоначално при образуване на понятията се прави анализ на обектите – разчленяват се на признаци и свойства. Следва абстрахиране – откъсване на всички признаци с изключение на един определен. След това се сравняват обектите по съответния общ признак и се обединяват в една група – прави се обобщение.

Следователно понятието отразява общите и съществени признаци на обектите, процесите.

Понятията се изразяват с думи и всяка наука борави с определена система от понятия. Благодарение на тях човек опознава околния свят.

В обучението си студентите не формират понятията по отделните дисциплини, а е необходимо да разберат тяхното значение/семантика/ и да ги използват коректно и точно.

Проблемите с тази мисловна дейност са различни:

- голямо количество понятия/сумарно от всички учебни дисциплини/,
- механично възприемане и запомняне на понятията,
- недостатъчно отделено време за разбиране и усвояване на понятията.

За решаване на тези проблеми могат да се предложат няколко решения – използване на специализирани речници, съставяне на такива като приложения към лекционните курсове и ръководствата за упражнения, провеждане на контролни тестове за проверка на степента на усвояване специализираната лексика.

Решаване на мисловни задачи и творческа дейност на личността

Развитието на аналитико-синтетичната мисловна дейност се осъществява чрез решаване на различни мисловни задачи – разработване на КР, ДП, ДР и др.

Предпоставка за мисловните задачи са възникналите проблемни ситуации. Това са ситуации, които принуждават човека да търси нови решения за постигане на практически или теоретични цели.

Осъзнаването на проблема е сигнал за започване на активна мисловна дейност. Това е и първият етап от решаване на задачата.

През втория етап се изясняват условията на задачата, определя се това, което е известно за нейното решаване.

Третият етап е етапът на обмислянето и формиране на хипотеза, предложение за решаване на проблема. Успешното реализиране на този етап гарантира развитие на творческата дейност на личността.

Творческата дейност в действителност е тази, която дава нови общественоценни резултати. Но откриването на субективното, новото за всеки човек също е творчески процес.

Решаването на мисловните задачи може да става индивидуално или групово /колективно творчество/.

Разработени са специални методи за колективно мислене – брейнсторминг /мозъчна атака/ и синтетика.

При брейнсторминга групата /колективът/ се разделя на две неравни групи /части/ - по-голямата генерира идеи, а по-малката е оценъчна.

При синтетиката се създава колектив от различни специалисти, които генерират и оценяват разнородни идеи.

В процеса на обучение във ВУЗ е възможно да се прилага първия метод за колективно мислене в последните семестри като стимул за развитие на творческата дейност на бъдещите специалисти.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Във връзка с развитието на мисловните процеси като основа за формиране на творчески личности при обучението във ВУЗ могат да се направят следните предложения:

1. Провеждане на входящи тестове по базисните дисциплини с цел установяване степента на усвояване на специализирани понятия и терминология в СОУ.
2. Увеличаване количеството на самостоятелни мисловни задачи с цел развитие на основните мисловни процеси.
3. Експериментално въвеждане на метода брейнсторминг за колективно творческо мислене в някои специализирани дисциплини.

ЛИТЕРАТУРА:

1. Дилова, М. Речник по психология, Наука и изкуство, С., 1989.
2. Коломински, Я. Човекът – психология, Просвета, С., 1989.

За контакти:

гл. ас. Даниела Христова, катедра "Екология и опазване на околната среда", Русенски университет "Ангел Кънчев", тел.: 082/ 888 573

Докладът е рецензиран.